

PEŞƏKARLIQ – bu, muğam ifaçılığının ən əsas şərtidir...

Mövzuya belə bir daxili-duyğusal xitabla başlamaq istədim; peşəkar muğam ifaçısı kimdir və zaman-zaman bizə çox şeylər (istər maddi, istər mənəvi) vermiş muğama biz (muğam ahli) nə vermişik?

Mətləbə keçid üçün bir qədər "dolqəngəl"lik edək.

Muğam – insan təfəkkürünün, könül dünyasının bənzərsiz (əslində, izaholunmaz!) təzahür formasıdır. İfaçı isə, obrazlı desək, muğamla xalq arasında bu "rəngsiz şəkil" janrının tənzimləyicisi, onu sözün (mətnin) musiqi ilə vəhdətində çatdıran vasitəçidir.

Dünyamızın ən qədim və çox geniş areallarında yaşayan müsəlman xalqlarının danışıq (əslində, bir-birini anlam, duyum, mənəvi ünsiyyət-integrasiya) dili məhz muğam dilidir. XX əsrin sonlarından (xüsusən həmin yüzilliyin əvvəllərindən) etibarən dünyanın müsəlman olmayan xalqları da bu əsrarəngiz dili ruhən qavrayıb-anlamağa, MUĞAMın bütün başər musiqisi "dillər"inin əlifbası, ümumortaq ünsiyyət vasitəsi, hamraylıq mənbə-mərkəzi olması qənaətinə gəlməyə başlamışlar.

55 illik ifaçılıq, 50 illik pedaqoji fəaliyyətim mənə bu illər ərzində görüb-əşitdiyim və müşayiət etdiyim xanəndələr, habelə instrumentalçılar haqda öz qənaət və mülahizələrimi muğamsevər oxucularla

paylaşmaq haqqı verir.

Öncə aydınlaşdırmağa çalışsaq ki, "xanəndə", "müğənni", "oxuyan", "musiqiçi" dediyimiz kimsələr kimdir, onlar nə kimi xüsusiyyət və keyfiyyətlərə malik olmalı, nələri mütləq şəkildə bilməli və nəhayət, hansıları bu adlardan hansına layiqdirlər?

“Xanəndə – təbii ki, geniş (və yüksək oktavlı) səs diapazonuna, dəqiq ritm xüsusiyyətlərinə, həssas musiqi duyumuna, elitar musiqi zövqünə, yüksək səs tembrinə və polifonikliyinə əşidib-qavrama, hər növ ədəbiyyat-incəsənət nümunələrini düzgün qiymətləndirmə qabiliyyətlərinə, estetik geyim-kecim, səhnə mədəniyyəti və nitq səlisliyinə, Vətəninə, xalqına, dilinə, dininə, dövlətinə rəğbət və hörmət hisslərinə malik olmalıdır.

Xalq arasında "vergili insan" kimi də çağırılan bu şəxslər muğam dəstgahlarını dərinləndirib, onların hər birini öz kökündə (tonallığında) oxumağı, qəzəlləri – hər muğamın məcaz-məramına uyğun – sərbəst şəkildə seçməyi bacarmalı, böyük MUĞAM küllündən əlavə, onun hər növ və parçalarının da fəlsəfəsini (bu, ifaçının əsasən 40 yaşdan sonra çata biləcəyi bir aləmdir) öyrənməlidir. Muğam ifaçısının tam yetkinliyi üçün həyat təcrübəsi, geniş musiqi dünyagörüşü də çox vacibdir (bunsuz ifaçı, sadəcə, icraçısıdır). O, zəngülələri nitq ardıcılığı, danışıq səlisliyi ilə vurmali, boğazda səs "qaynatmalar"ı, ifa zamanı səsi (yeri gəldikcə) "burunasalma" (bunun ilki ustad S.Şuşinskiyə məxsusdur), qavalla özünümüşayiət elementlərini (Əbülfət Əliyev, Əlibaba Məmmədov, Nəriman Əliyev, Ağaxan Abdullayev kimi) bacarmalı, Azərbaycan muğamının ruhunu hiss edib-ətdirməkdən əlavə, dünya xalqlarının musiqi mədəniyyəti nümunələrinə də bələd olmalıdır. Peşəkar ifaçı səsgücləndirici köməyinə arxayın olmamalı, akustik xüsusiyyətləri, tembr özəlliklərini fasiləsiz cəhdlərlə mənimsəməli, muğamın özəl xüsusiyyətlərinə uyğun səs dinamikasına yiyələnəlməlidir. O, enişli-yoxuşlu bu qədim sənət növünü mükəmməl ifa üçün yetərli nəfəsə, özünəməxsus qaltnalı səs tembrinə və xüsusən peşəkar muğam təhsilinə malik olmalıdır ki, obrazlı desək, çoxsaylı həmkarları içərisində "itib-batmasın".

Yuxarıda toxunduğum məqamların məcmusu olaraq qeyd edim ki, ifaçı həmin keyfiyyətlərə malikdirsə, – XANƏNDƏ adı ona halaldır. Bəs müğənni kimdir?

Bəli, bəli, xanəndəyə "müğənni", müğənniyə "xanəndə" demək düzgün deyil.

Əsasən vokal ifaçılarına verilən "müğənni" (kökəncə ərəb sözüdür) adını kimə demək olar, kimə yox? Müğənni muğam dəstgahlarını mükəmməl ifa etməyi bacarırsa, ona "xanəndə" də demək olar. Amma xanəndə müğənni adına iddialıdırsa, o, mütləq xüsusi vokal təhsili almalıdır. Onlar vokal müəllimlərinin köməyi ilə səslərini spesifik çərçivəyə – məxsusi əndazəyə yönəldib (yaxud əksinə; həmin çərçivəni səs imkanlarına) uyğunlaşdırıb, cilalamalıdır. Nəticədə hər müğənninin özünəməxsus səs (diapazon) yüksəkliyi, fərdi səs tembrinə, səs xarakteri yaranar və beləliklə, müğənni yalnız özünəməxsus repertuara nail olar. Xanəndələrdə olduğu kimi, müğənnilər də xüsusi məşğələlər keçməlidirlər.

Son 100-150 ilin mənzərəsinə baxsaq. XIX əsrin sonları, XX yüzilliyin əvvəllərindən qrammofon valı yazılma günümüzün tədqiqatçılıq cameəsinə maraqlı fikirlər söyləməyə əsas verir. Necə ki, həmin proseslər zamanı istər xanəndə, istər instrumentalçılar tərəfindən ifa olunan, lakin hansı səbəbdənsə (qrammofona və nota alınmadığına görə) bizə yetişməyən muğam nümunələri haqqında kamil bir fikir demək mümkün deyil, bu gün laqeyd yaşadığımız məsələ-mətləbləri də belə bir "gələcək tale" gözləyir...

Bu məqamda hörmətli oxucuların diqqətinə bir neçə məlum faktı çatdırmaq istərdim.

Haqqında oxuduqlarıma və eşitdiklərimə görə, virtuoz tarzən ("atası" adlandırıldığı Azərbaycan tarını "diz üstədən sinə" erasına qaldıran və sim sayını 11-ə qədər artıran) Sadıqcan muğamın fəlsəfəsini lazımi səviyyədə bilməsəydi, hələ tam detallaşdırmağa varmadığım bu rekonstruktiv sənət təkmilliklərinə nail ola bilməzdi. Yəni bütün uğurların "ekvator" xətti hər kəsin özünə (çağına) qədərkilərə yaxşı bələd olmasından keçir. Necə ki, bir çox muğam ifaçıları haqda yaranmış xalqi rəvayətlər sonralar tədqiqatçıların fundamental elmi əsərlərinə, monografiyalara düşür, musiqi tariximizin yaddaşına həkk olunaraq, uzaq-uzaq keçmişlərimizi yaşadıb, bütün gələcək-gələnlərimizə qovuşdurur.

Mən ilk gəncliyimdən müxtəlif dövr peşəkarlarından eşitdiklərim, musiqi tədqiqatçılarımızın əsərlərindən oxuduqlarımla böyümüş, ustad tarzənlər – B.Mansurov, Ə.Quliyev, Ə.Dadaşov, S.İbrahimov, K.Əhmədov, məşhur kamançı F.Əlizadə, klarnet ifaçısı N.Axundov, ünlü xanəndə Y.Məmmədov, H.Hüseynov və başqalarından Seyid Şuşinskiyin sənətkarlığı barədə maraqlı faktlar eşitmişəm. Məsələn, Ağsa 1908-ci ildə (19 yaşında) Şuşanın "Yay klubu"nda təşkil olunan böyük konsertdəki ilk iştirakında dövrün məşhur xanəndələri Cabbar, Qasım, Məşədi Məmməd, Hamid və Keçəçiöglünün çıxışlarından sonra "Mani" zərbi muğamını elə bir "fəhm-fəsahtələ oxuyur" ki, "hamı yerində quruyub qalır". C.Qaryağdıoğlu necə huş-guşlanırsa,

ələndəki qaval döşəməyə düşür, Həmid Malibəyli isə deyir: "Əgər sağ olsaydı, Həzrəti Davudun özü belə bu səsdən heyrətə gələrdi!.."

Bəhrəm daydan eşitdiklərimdən: "Bakı mil-yonçusu Ş.Əsədullayevin qızının toy məclisində 20 minə yaxın qonaq vardı. Orada S.Şuşinski elə nəfəslər vurdu ki, Cabbar əmi qavalını ona bağışladı, ardınca da sevinc hökmü ilə ağladı..."

1961-ci ilin yayı. Nəriman Əliyevin toy məclisi. S.Şuşinski, Y.Məmmədov, İ.Rzayev, B.Mansurov, T.Bakıxanov, N.Axundov və başqa məşhurların iştirak etdiyi həmin şənlikdə mən də vardım. Ustadlar möhtəşəm ifaları ilə qonaqları ovsunlamışdılar. 72 yaşlı Ağsa isə bu toyda "Çahargah" dəstgahını (xüsusən, "Mansuriyyə"ni!) elə ifa etdi ki,

bütün toy əhli ayağa qalxdı, sürəkli alqışlar 15-20 dəqiqəyədək susmadı. Hələ bu günə kimi də nə o mükəmməllikdə ifa, nə o möhtəşəmlikdə alqış sədələri eşitmişəm. O mənzərə mənə

Azərbaycan muğam sənətinin fanatına çevirdi, bütün ömür-günümü xalq musiqisinə, muğam dünyasına bağladı...

Keçək "oxuyan" termininə. Bu adın kimlərə deyildiyinin "açması" üçün geniş bir haşiyə çıxım.

Bəri başdan qeyd edim ki, "mən özfaaliyyət kollektivində çalışıram!" deyib, xalq və "populyar" bəstəkar mahnılarını, kiçik muğam parça və təsniflərini əsasən efir-ekranlardan öyrənib ifa edən gənclər, sadəcə, icraçı rolu oynayırlar. Bu boğazdanyuxarı (ham müstəqim, ham məcazi mənələrdə) "sənətkarlıq" prosesində

bəzən fitri istedadlar da iflasa (müasir terminlə – deqradasiyaya) uğrayırlar. Çox nadir hallarda belə icraçı sıralarında ("fitri"lər istisna edilməklə) istedadlar yetişir. Bu istedadlar isə yalnız mükəmməl musiqi təhsilinə yiyələndikdən, muğamın sirlərini ustad peşəkarlardan lazımcına mənimsədikdən sonra xanəndə ola bilərlər. Əks halda, onlar, sadəcə, "oxuyan" adını daşıyırlar. Tutalım, hər 100 ifaçıdan 2-3 xanəndə və ya müğənni, əgər mükəmməl musiqi təhsili alıbsa (habelə bir və ya bir neçə çalğı alətində sərbəst ifa edə bilirsə), 3-5 nəfər musiqiçi yetişə bilər. Yerdə qalanları... özfaaliyyətdir!

Ötən əsrin 60-cı illəri. Şəhər, rayon mərkəzi, qəsəbə və kəndlərdəki Mədəniyyət saraylarında, klublarda fəaliyyət göstərən (müəyyən fərqlərlə bu gün də mövcud olan) müxtəlif dərəcələrdə (musiqi, dram, ədəbiyyat, rəqs, tikış, bədən tərbiyəsi, idman oyunları və s.) xüsusi istedad və qabiliyyətə malik çoxsaylı gənclər iştirak edərdi. Mərdəkan Mədəniyyət sarayının "Bahar" xalq çalğı alətləri ansamblında (rəhbərləri gözəl qarmon ifaçısı Xanlar Məlikov, sonralarsa məşhur klarnet ifaçısı Əşrəf Əşrəfzadə olduğu dövrlərdə)

mən özüm də kamança ifaçısı kimi çalışmışam. Yeri gəlmişkən qeyd edim ki, Xalq artisti Məmmədbağır Bağırzadə də ilk sənət addımlarını həmin kollektivdə atıb. O dövrdə kamança ifaçılarının azlığı ilə əlaqədar mən bir neçə özfaaliyyət ansamblında çalışırdım; məşhur "Əbilov adına mədəniyyət evi", "R.Axundov adına Buzovna qəsəbə mədəniyyət evi" və s. Diqqətləliyə ki, dövrümüzün məşhur xanəndəsi, Xalq artisti, mərhum Ağaxan Abdullayev solisti olduğum Əmircan Mədəniyyət sarayı nəzdindəki "Vətən" (rəhbəri – peşəkartarən, böyük pedaqoq Elxan Mirzəfərov) xalq çalğı alətləri ansamblının yetirmələrindəndir.

Muğam dəstgahları adətən "üçlük"də – xanəndə və tar-kamança ifaçıları tərkiblə ifa olunur. Bu da bir tarixdir ki, XIX əsrin axırlarından instrumental muğamlar, daha sonralarsa duetlər, kvartet və ya kvintetlər şəkildə ifalara başlanıb. Buna dair üç faktı xatırlatmaq istərdim: XX əsrin əvvəllərində C.Qaryağdıoğlunun kamança müşayiətilə ifa etdiyi "Mənsuriyyə" zərb-muğamı, 60-cı illərin əvvəllərində möhtəşəm ifaçılar Yaqub Məmmədovla Habil Əliyevin bənzərsiz "Mənsuriyyə"si və 1986-cı ildə Xalq artisti Yalçın Rzazadə ilə Arif Əsədullayevin (bəndənizin) Reykyavikdə ifa etdikləri məşhur island mahnısı.

1930-cu illərdən başlayaraq artıq geniş tərkibli xalq çalğı alətləri ansamblı meydana gəlir. Dahi Üzeyir Hacıbəylinin təşəbbüsü və dəstəyi, böyük pedaqoq və muğam bilicisi Əhməd Bakıxanovun rəhbərliyiylə yaranan kollektiv (Xalq artisti, tarzan M.Müstümovun rəhbərliyiylə) indi də fəaliyyətdədir. Ansamblın tarixi şöhrətinə nümunə olaraq, bir neçə solistinin adını sadalamaq yerinə düşərdi: Bülbül, Z.Adıgözəlov, Ə.Əliyev, Y.Məmmədov, Ə.Məmmədov və b.

Onlarla peşəkar xanəndənin yetişməsində çox qiymətli rolu olan kollektivin mənəvi ab-hava təsirilə müxtəlif zaman kəsiklərində yaranan musiqi kollektivlərinin geniş repertuarlı özünəməxsus ifaçıları bu gün də fəaliyyətdə, geniş xalq kütlələrinin zövqünü oxşamaqdadır. Bunlardan; M.Mağomayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında Xalq artisti, ustad tarən Ə.Quliyevin (solistlər – X.Şuşinski, Z.Adıgözəlov, Y.Məmmədov, Ə.Əliyev, Ə.Məmmədov, C.Əkbərov...), 1961-dən Dövlət Radio və Televiziya Verilişləri Komitəsi (o vaxt belə adlanırdı) nəzdində Ə.Dadaşovun rəhbərliyiylə fəaliyyətə başlayan xalq çalğı alətləri (indiki "Xatira") ansamblı (solistlər – G.Məmmədov, Qulu Əsgərov, Q.Rüstəmov, İ.Rzayev, A.Babayev, S.Abdullayev, N.Musayev və b.),

Əməkdar incəsənət xadimi A.Məşədibəyovun (solistlər – filarmoniyanın bütün gənc ifaçıları), Xalq artisti Ə.Məmmədovun rəhbərliyiylə

"Humayun" xalq çalğı alətləri ansamblı (solistlər – Ə.Məmmədov, M.Bağırzadə, T.Şirinov və b.), H.Məmmədovun rəhbəri olduğu xalq çalğı alətləri ansamblı (solistlər – S.Səid, A.Qasimov və b.) və F.Yarməmmədovun rəhbərlik etdiyi "Xəzər" xalq çalğı alətləri ansamblı çoxminli Azərbaycan dənliyicisinin böyük sevgisini qazanmışlar.

1968-ci ildə "Dan ulduzu" instrumental ansamblı (rəhbəri – Əməkdar incəsənət xadimi Gülarə Əliyeva, solistlər – Y.Rzazadə, A.İslamzadə, H.Hadiyev və b.), 1969-cu ildə yaranan xalq çalğı alətləri ansamblı (rəhbəri Əməkdar artist B.Salahov), indiki "Araz" xalq çalğı alətləri ansamblı (rəhbəri – Xalq artisti A.Abdullayev, solistlər – Xalq artisti A.Abdullayev, H.Hüseynov, T.Qasimov, Əməkdar artist M.Salmanov), daha sonralar Xalq artisti İ.Rzayevin rəhbərliyiylə təşkil olunan xalq çalğı alətləri ansamblı (solistlər – İ.Rzayev, Qulu Əsgərov, Z.Rzayev və b.) çox geniş fəaliyyət dairəsinə malik oldular. Bunlardan əlavə, 60-cı illərdə gənclərdən ibarət "Tərənə" xalq çalğı alətləri ansamblı (rəhbəri – Y.Heydərov, solistləri – o dövrün bütün gənc ifaçıları) və "Lələ" qızlar ansamblı (rəhbəri – Xalq artisti C.Həşimova, solistləri – gənc ifaçı qızlar), 80-ci illərdə yaranan "Dastan" (rəhbəri – B.Mahmudov) və "İrs" (rəhbəri – S.Mustafayev) xalq çalğı alətləri ansamblıları yarandı.

Özünəməxsus, istedadlı solist və musiqiçilərin yetişdiyi bu kollektivlər zaman-zaman məhsuldar "yaradıcılıq laboratoriyası" missiyasını da yerinə yetirmiş, hər yeni dönməçün peşəkar ifaçıların meydana çıxmasında, ulu muğam və xalq mahnılarımızın, eləcə də peşəkar bəstəkarlarımızın (hələ yeni oranjımda işlənmiş) xalq musiqisi nümunələrimizni yaşadılib-inkışaf etdirilməsi və təbliğində böyük rol oynamışlar. Bu baxımdan, Xalq artisti, zəngin ifaçılıq təcrübəsinə malik peşəkar tarən B.Mansurovun rəhbərlik etdiyi xalq çalğı alətləri ansamblının (solistlər – S.Şuşinski, N.Əliyev, M.Salmanov, A.Qasimov, A.Babayev, C.Əkbərov və b.) xidmətinə xüsusi qeyd etmək lazımdır.

Bir vaxtların yeganə "səs-ifa saxlanıcı" olan qrammofon vollarına yazılan əksər muğam dəstgahları, xalq mahnıları və təsniflərin müşayiəti məhz bu kollektivin üzərinə düşürdü.

Nəticə olaraq onu qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan xalq musiqisinin, muğamlarımızın, aşıq musiqisinin və peşəkar ifaçılarımızın, xanəndə və aşıqlarımızın ali ifaçılıq zirvəsinə yüksəlməsində xalq çalğı alətləri ansamblarının, bu gün fəaliyyət göstərən S.Rüstəmov adına xalq çalğı alətləri orkestrinin (rəhbəri və baş dirijoru – Əməkdar incəsənət xadimi F.Sadıqov) və F.Əmirov adına xalq çalğı alətləri orkestrinin (rəhbəri və baş dirijoru – Xalq artisti A.Paşayev) hədsiz rolu və xidməti dənilməzdir.

Və... bir xalq deyimi var: –

"Hərənin çörəyi bir şeydən çıxar"...

Uzaq keçmişlərdən bəri muğam sənətinə yiyələnənlər bu ecazkar incəsənət janrı ifaçılığı ilə öz maddi yaşamlarını da təmin etmiş və etməkdədirlər. Bu nüansı obrazlı şəkildə "qarşılıqlı faydalılıq" da adlandırmaq olar; sənətkarlar tərəfindən yüksək peşəkarlıqla ifa edilib, sevgi ilə yaşadılan bu sənət onların özlərini də normal təminatla yaşadırlar.

Bu dəmdə məmnuniyyətlə xatırlanası bir həqiqət; uzun illərdir çörəyini yediyimiz (xüsusən, milli-mənəvi fəxaratını yaşadığımız!) Azərbaycanın universal fenomeni, Şərqi dahi bəstəkarı Üzeyir Hacıbəylinin muğam operası olan "Leyli və Məcnun"unun qəhrəmanları – neçə-neçə Leylilər, Məcnunlar "Xalq artisti" kimi fəxri adlara, müxtəlif dövlət mükafatlarına və son onilliklərdə prezident təqaüdünə layiq görülmüşlər.

Çox vacib bir amil də var ki, bu nəinki "həvəskar oxuyan"larda, hətta hər peşəkar xanəndədə belə, olmur. Söhbət "dünya malı"na hərislikdən gedir. Qeyd edim ki, xanəndə və instrumental muğam ifaçıları ayrı-ayrı həmkarlarına (yəni sənətkara) qarşı deyil, sənətə "qarşı" (yəni sözün müsbət anlamında) qısqanc olmalıdır. Sənətkara qarşı qısqanclıq sənəti uçuruma aparar. Muğam ifaçısı bütün yaş dövrlərində bilmədiklərini öyrənməli, bildiklərini öyrətməlidir. Mən bu aliliyi bir neçə sənətkarda müşahidə etmişəm: C.Qaryağdıoğlu, S.Şuşinski, N.Əliyev, Ə.Məmmədov, instrumental muğam ifaçılarında Ə.Bakıxanov, B.Mansurov, Ə.Dadaşov... Məsələn, bir vaxtlar C.Qaryağdıoğlunun ifasında 300-ə yaxın xalq mahnısı nota salınır və əvəzində ona zəhmətəbəq olaraq qonorar yazırlar. Cabbar əmi isə bu puldan imtina edərək: "Bu mahnılar xalqa məxsusdur, mən, sadəcə, xalqın malını xalqa qaytarmışam", - deyir.

Belə məqamda böyük sənətkarlardan Ə.Bakıxanov və B.Mansurov haqda formalaşmış fikirləri də xatırlayaq: "Onlar çörək verəndirlər", "Kim onların çörəyini yeyib, çayını içib, ondan mütəlc sənətkar çıxacaq" və s.

...Seyid Şuşinski 1930-cu illərdə öz dəstəsilə Quba zonasına gedir və bir ay ərzində 3 toy şənliyində iştirak edib, Bakıya qayıdır. Qazanılmış 3 zənbil dolu pulu Ağanın mənzilinə qoyub ("sabah-birigün Ağa çağırılıb, nə verər-verər" ehtimalı ilə), xudahafizləşmək istəyən sazəndələr ondan bu sözləri eşidirlər: "Kiçik zənbili qoyun qalsın, böyük zənbilləri öz aranızda bölərsiniz"...

"Mən Əhsən Dadaşovun rəhbərlik etdiyi xalq çalğı alətləri ansamblının da üzvü olmuş və həmişə görmüşəm ki, daim gənc ifaçılara arxa durar, hər vasitə ilə gənclərə yardım edər, onları müdam irəliyə, sənət uğurlarına səslərdi. Böyük ustad ansamblın hər üzvünün uğuru-

na körpə uşağ kimi sevinərdi. Bu gün həmin kollektivin yetirdiyi gənclərin əksəriyyəti (Əhsən Dadaşov olmasalar da...) özünəməxsus sayılıb-seçilən sənətkarlardır.

Xatırladığım və şahidi olduğum bir faktı da hörmətli oxucularla bölüşmək istərdim. 1963-cü ildən ömrünün sonuna kimi A.Zeynallı adına Bakı orta ixtisas musiqi məktəbində çalışan Nəriman Əliyev bu illər ərzində Bakı qeydiyyatı olmayan tələbələrini Buzovna qəsəbəsinə (öz xüsusi evinə) qeydiyyata saldırır və bununla da onların işlə təminatına və gələcəkdə mənzil növbəsinə dayanmalarına şərait yaradardı.

...Bir vaxtlar bütün sazəndə-xanəndələr Filarmoniyaya çevrəsindəki "Qubernator" (sonralar "Vahid bağı") bağında toplaşar, xalq musiqisi, muğam ifaçılığı ilə bağlı müzakirə-mübahisələr orada "həll" edilərdi. Hünərlı deyərdim o adama ki, burada içilən çayın pulunu ödəyə bilsin! Bu xərci daim Əmi (Əlibabə Məmmədov) çəkərdi.

Ulu muğam sənətinin öz ifaçı-tərənnümçülərinə verədiyi töhfələr həm mötəbər (faktiki) xatirələrdə, həm də göz qabağındadır. Bəs biz muğama nə vermmişik?.. Məsələn ən vacibindən başlayaq.

Bu günə kimi MUĞAM-la bağlı yüzlərlə məqalə, elmi əsər, dissertasiya (keçmişlərdə risalələr) sayılıb. Lakin məsələyə daha diqqətlə (yuxarıda toxunduğumuz "adekvat"lıq baxımından) yanaşdıqda, "qarşılıqlı ödəşmə"də borclu qaldığımız qənaətinə gəlirik. Bəli, çox nadir tədqiqat nümunələri (və qəribə səslənsə də, bəzi "şifahi" məclis, efir-ekran söhbətləri) istisna edilməklə, bu sənət FENOMENİ – istər sifət musiqişünaslar, istərsə də təcrübəli muğam ifaçıları tərəfindən hələ də kifayət dərəcə-dərindən araşdırılmayıb. Nəzərə alsaq ki, illər keçdikcə xalqarası muğam xiridarlarının sayı azalır, – mövcud bilicilərin yazacaqlarını "sabah-sabah" salmamaları daha da əhəmiyyətliləşir. İstənilən hər cəhd, hər bir fakir (təbii ki) mübahisəli-mübahisəsiz, müqayisəli-müqayisəsiz ola bilər, əsl HƏQLƏT isə – MUĞAMın özüdür... ♦

Arif Əsədullayev, Əməkdar incəsənət xadimi, Sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, professor

